

Stimate Domnule Gheorghe Gavrilă Copil,

Vă trimit un nou articol, de astă -dată cu un subiect lingvistic, cu rugă mintea de a-l publica. Sper să îndeplinească cerințele revistei "Noi, dacii", mai ales din punct de vedere științific. Cu mulțumiri, Vasile Duma.

CIOARECI, OPINCI ȘI OBIELE

de Prof. Vasile Duma

Poate că nimic nu definește mai bine țărănul român ca aceste trei cuvinte: **cioareci, opinci și obiele**. În orice împrejurare ar fi fost folosite, ele arătau omul simplu, talpa de jos a țării ("de la vlădică până la opincă" se spunea pe vremuri), de multe ori nu doar o categorie socială, ci imensa majoritate a românilor. Adesea, căpătui și o nuanță peiorativă, jignitoare la adresa românilor, socotiți inferiori altor neamuri cu care împărtășeau același spațiu geografic, neamuri care se socoteau mai "cizelate", nu în virtutea vechimii lor pe aceste meleaguri, ci prin faptul că aparțineau națiunilor autointitulate "de drept".

Sub raport vestimentar, ele se identifică cu portul românesc, pe care țărănii noștri l-au păstrat cu sfințenie până la jumătatea secolului trecut, când, sub influența industrializării și a migrației masive de la sat la oraș, au renunțat la ele în favoarea straielor "nemțești", folosite până atunci doar de dascăli și funcționarii primăriei. Nedumerirea care apare este ușurința cu care învățății noștri le-au înstrăinat de poporul român, atribuindu-le originea altora, veniți mai târziu peste noi. Oare, până la venirea bulgarilor, populația de pe plaiul carpatin folosea doar "călțuni" (Cf. DEXI: încălțăminte de lână asemănătoare cu păslarii care se purta prin casă sau prin curte), din moment ce avem în limbă termeni ca "a încălța" și "încălțăminte"? Dar și pe acesta ni-l iau dicționarele, spunând că l-am luat din neogreacă, deși admit că verbul "a încălța" l-am avea din lat. "incalceare". Oare și italienii au împrumutat de la greci cuvintele "calza" și "calzare"? Ce purtau în picioare oamenii acestor locuri până la venirea peste ei a triburilor slave, căci nici o scriere veche nu spune că umblau desculți, mai ales în condițiile iernilor geroase, care le-au creat atâtea neplăceri noilor veniți, gen Ovidiu? Iar, dacă aveau, ce anume i-a determinat să renunțe la ele, chiar și cu numele, pentru a și le însuși pe ale altora?

Rămâne ca specialiștii să identifice adevăratele origini ale acestor cuvinte nu în altă parte, ci în spațiul lingvistic românesc, valorificând mijloace probate de timp, bazate pe semnificația elementelor care intră în alcătuirea lor (rădăcină, sufixe), fără a pierde din vedere nici forma lor populară (poate cea autentică) folosită în toate zonele locuite de români: "ochincă" și "oghială". Astfel, sufixul "-incă/âncă" este marcă lingvistică pentru substantive feminine, formate de la substantive masculine sau neutre: *șir*>*șirincă* (fâșie îngustă de pământ), *junc*>*junincă*, *român*>*româncă*, *Cosmin*>*Cosmâncă*, *Bojin*>*Bojincă*, etc.. Rămâne de stabilit dacă *ochincă* este un derivat al cuvântului *ochi* (nu putem ignora faptul că multe obiecte sunt denumite după

asemă narea lor cu altele deja existente în limbă), așa cum *ochincea* (numele unei flori *gențiana*) este un diminutiv de la *ochincă*. Sufixul “-eală ” din cuvântul *ogheală* este frecvent în limba română și exprimă învelirea, înfășurarea, acoperirea, ca în termenul popular “*oghial*”(cuvertură , plapumă).

Cu “*cioareci*”, lucrurile stau puțin diferit. După ce multă vreme dicționarele menționau la acest cuvânt “etimologie necunoscută ”, în ultima vreme acceptă varianta originii autohtone, numai că explicația pe care o dau (“Pare a fi același cuvânt *ițari*, prin intermediul unui der.*ițari(*ci*) cf.DEX) mi se pare cam forțată și nu ține cont de faptul că limba vorbită alege întotdeauna calea cea mai simplă de exprimare, chiar dacă aceasta se abate de la normele mai mult sau mai puțin academice(vezi exprimă rile pleonastice condamnate de gramatică , dar folosite frecvent de că tre toți vorbitorii, indiferent de gradul de cultură). Imi permit să propun o altă abordare a originii acestui cuvânt pornind de la constatarea că românii și-au numit obiectele de îmbră că minte după partea corpului pe care o îmbracă . Avem astfel: *pieptar*<*piept*; *mâneacă* <*mână* ; *guler*<*gură* ; *căciulă* <*cap*(se pare că în Maramureș există încă forma *căpciuli*); *căiță* <*cap*(*iță*); *pumnaș* (manșetă)<*pumn*; *tăpălagă* <*talpă* ; *călțuni*<*călcâi* (de la verbul *a călca*);*brăcină* , *brăcinar*<*brâu* , etc. O paranteză în legă tură cu verbul *a îmbrăca*: DEX-ul indică drept etimologie latinescul *imbracare*, care la rândul lui ar proveni din *braca*(pantaloni), cuvânt inexistent în limba română . Pe de altă parte, atunci când se referă la cuvântul *brâu*, admite că acesta ar fi un cuvânt autohton, lucru întâ rit prin trimiterea la echivalentul albanez *bres*. Prin urmare, sunt de pă rere că vb. *a îmbrăca* s-a format de la cuvântul *brâu* și are înțelesul de a acoperi mijlocul și, prin extensie, corpul în general. Ră dă cina “**br-**”, indo-europeană , are tocmai acest sens (corp), sugerat și de cuvintele *brăcină* , *brăcinar*, formate din două ră dă cini distincte: “**br-**” ,cu sensul menționat mai înainte, și “**cin**”, cu sensul de legă tură , cum o arată cuvintele *a încinge* și *cingă toare* (cf.DEX. “*a înfășura peste mijloc o cingă toare sau un brâu*”). De la ră dă cina “**br-**” avem și cuvântul *braț*, adică *la corp* (*br* + *at*/prep.lat.”*la*”), cum de altfel o arată și lat./fr. *membre*, adică aparțin aceluiași corp, grup,etc.(*meme*/același-*br*/corp) și mai vechiul *brâncă* (mână) de la care avem verbul *a îmbrânci*.

Urmând raționamentul de mai sus, dacă pentru a-și acoperi mâinile românii folosesc *mâneci*, pentru a îmbră ca picioarele nu puteau folosi decât (pi)*cioareci*. Cât despre *ițari* (cuvânt derivat de la *ițele* ră zboiului de țesut, cele care ridică și coboară firele de urzeală pentru a prinde între ele firele de bă tă tură , rezultatul fiind pânza țesută), nu trebuie confundați cu *cioarecii*, fiind confecționați mai ales din bumbac și numai rareori din lână , procedura de obținere a materialului fiind diferită la cele două articole de îmbră că minte, pânza de *cioareci* (pă nura) necesitând mai multe operații suplimentare după ce iese din ră zboi, până să ajungă fie croiți și cusuți *cioarecii*.